1995-يىل
27-فېۋرال
دۈشەنبە
№ 2(9)

ЫНТЫМАК
ITTIFAK
ЕДИНСТВО

ئىتتىپاق

جۇمھۇرىيەتلىك ئىجتىمائىي-سىياسىي گېزىت
گېزىت 1994-يىلى مارتتىن باشلاپ چىقىۋاتىدۇ
ئەركىن باھا

ۋەتەننى سۆيۈش ئىماننىڭ جۈملىسىدىندۇر

مۇھتەرەم خانىم-قىزلار! سىلەرنى خەلقئارا 8-مارت ئاياللار بايرىمى بىلەن تەبرىكلەيمىز!

سايلام توغرىسىدا ئويلار

كۆپ خەلقنىڭ پەرەز قىلىشىچە ۋە گېزىت، تېلېرادىئو خەۋەرلىرىگە قارىغاندىمۇ بۇ قېتىمقى قىرغىزىستان دۆلەت پارلامېنتىغا ۋەكىل تاللاش سايلىمى خالىس ئۆتمىدى. چۈنكى «زامان زورنىڭ» دېگەندەك، كىمنىڭ مۇناسىۋەتلىرى كۆپلىگەرەك بولۇپ، يانچۇغى ئېغىرراق بولسا يول شۇنىڭ بولدى.

دۆلەت پارلامېنتىغا سايلانغان ۋەكىللەرنىڭ مىللىي تەركىبىمۇ مۇۋاپىق چىقمىدى. ھازىرقى كۆرسىتىلگەن ھېساۋاتى بويىچە ئاران 7 ئۆزبەك، 5 روس، 1 نېمىس، 1 قاراچاينى دېمىگەندە پارلىق دېپۇتاتلار پەقەت بىر مىللەتنىڭلا ۋەكىللىرى بولۇپ قالدى.

شۇنداق بولسىمۇ، روس ۋە ئۆزبەكلەرنىڭ (ئۇلار جۇمھۇرىيەتتە سان جەھەتتىن 2، 3-ئورۇندا تۇرىدۇ) يەنە ۋەكىللىرىنى چىقىرىش ئىمكانىيىتى بار. ئەندى سان جەھەتتىن تۆۋەنرەك، لېكىن خېلە سالماقلىق ئورۇننى ئىگىلەيدىغان باشقا مىللەتلەرچۇ، قانداق قىلىشى كېرەك؟ شۇلارنىڭ ئىچىدە، ئەگەر ئۇيغۇرلارنى مىسالغا ئالساق (سايلام قانۇنى بويىچە يۇقارقى پالاتىغا بىر ئوكرۇگتا سايلامغا 70-60 مىڭ، تۆۋەنكى پالاتىغا 40-35 مىڭ ئادەم قاتنىشىشقا تېگىشلىك. شۇنىڭ 51 پروسەنتى قاتناشقاندىلا سايلام ئۆز كۈچىگە ئىگە بولىدۇ ۋە ئەشۇ 51 پروسەنت قاتناشقۇچىنىڭ 51 پروسەنتىنىڭ ئاۋازىغا ئىگە بولغاندىلا نامزات سايلىنىدۇ.) ئۇيغۇرلارنىڭ سانى جۇمھۇرىيەت بويىچە 50 مىڭدىن ئوشۇق. شۇندا بىزگە يۇقارقى ۋە تۆۋەنكى پالاتىلارغا بىردىن ئىككى ئورۇن كېلىدۇ. لېكىن بىز تارقاق ياشىغانلىغىمىز سەۋەبىدىن كېرەكلىك ئاۋازنى ئالالمىدۇق. ۋە ئېلىشىمىزمۇ مۇمكىن ئەمەس. سەۋەبى، بىز ئەڭ توپ ياشايمىز دېگەن جايلاردىمۇ ئۇيغۇرلارنىڭ ئومۇمىي ئاۋاز سانى ئىككى مىڭدىن ئاشمايدۇ.

بۇ تەرەپلەرنى ھۆكۈمەت ھېساپقا ئېلىپ، سان جەھەتتىن خېلە كۆپچىلىكنى تەشكىل قىلىدىغان ھەر بىر مىللەتكە ئۆز مەدەنىيەت مەركەزلىرى ئارقىلىق بىر نامزات كۆرسىتىشنى ئىمتىياز قىلغان بولسا مۇۋاپىق بولماسمىدى. ئاندىن، ھەر بىر مەدەنىيەت مەركىزى ئۆز ئىچىدە، تاللاۋ بىلىش ئۇسۇلى ئارقىلىق ئۆزلىرى سايلام ژۈرگۈزۈپ، ئۆز ۋەكىللىرىنى ئەۋەتكەن بولار ئېدى.

بۇ ئەھۋالنى تۈزەشكە ھېلىمۇ كەچ بولمىسا كېرەك. مەسىلەن، تۆۋەنكى پالاتىنىڭ سان تەركىۋىنى 70 ئەمەس 85 كە كۆتۈرۈپ، 15 ئورۇننى ئاز سانلىق مىللەتلەرگە ئاجرىتىپ بەرسە. بۇ كۆپ مىللەتلىك قىرغىز دېموكراتىك جۇمھۇرىيىتىنىڭ ھەقىقەتەن بارلىق مىللەتلەرگە ئوخشاش كۆز قارىغانلىقى بولۇپ ھېساپلىناتتى.

مۇزەپپەرخان قۇربان

پلېنوم قاتناشچىلىرى مەجلىس زالىدا

(يو. پوگور بلوۋنىڭ فوتو سۈرىتى)

قىرغىزىستان ئۇيغۇر «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ پلېنومى

يېقىندا قىرغىزىستان ئۇيغۇرلىرىنىڭ جۇمھۇرىيەتلىك «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى مەركىزىي كېڭەشىنىڭ پلېنومى بولۇپ ئۆتتى. پلېنومدا «ئىتتىپاق» نىڭ رەئىسى نۇرمۇھەممەت كەنجى ھېساۋات دوكلادى بىلەن سۆزگە چىقىپ، جەمئىيەتنىڭ 1994-يىلدا بەلگۈلەنگەن 18 ماددىدىن ئىبارەت ئىش پىلانىنىڭ 17 تولۇق ئاتقۇرۇلغانلىقىنى. ئۇنىڭ سىرتىدا 10 دىن ئارتۇق پىلاندا كۆرسىتىلمىگەن ئىش بەجا كەلتۈرۈلگەنلىكىنى ئاتاپ ئۆتتى. مەسىلەن:

1. 1994-يىلى 25 مارتتىن باشلاپ، قىرغىزىستان تارىخىدا بىرىنچى قېتىم ئۇيغۇر، روس تىللىرىدا «ئىتتىپاق» گېزىتى چىقىشقا باشلىدى.

2. ئاپرېل ئېيىدا شەرقىي تۈركىستان مىللىي ئازادلىق ئىنقىلاۋىنىڭ رەئىسى ئەخمەتجان قاسىمىنىڭ تۇغۇلغانلىغىغا 80 يىل توشقانلىقىنى ئۇيغۇرستان ئازادلىق تەشكىلاتى بىلەن بىرگە نىشانلىدى.

3. 1990-يىلى 5 ئاپرېل قەشقەر بارىن يېزىسىدا خىتاي مۇستەملىكچىلىرىگە قارشى كۆتۈرۈلگەن خەلق قوزغىلىڭىغا 4 يىل تولۇشى مۇناسىۋىتى بىلەن بىشكېك، قارا-بالتا شەھەرلىرىدە خاتىرە مەجلىسلەر كەڭ دائىرىدە، ئۇ ئاتەت تەشكىلاتى بىلەن بىرگە ئۆتكۈزۈلدى.

4. 1994-يىلى 18 مارتتا فرونزى مۇزېيىدا ئۇيغۇر مىللىي مەدەنىيىتىگە بېغىشلانغان كۆرگەزمە ئېچىلىپ، ئۈچ ئاي داۋامىدا ئۇيغۇر خەلقىنىڭ مەدەنىيىتى ۋە ئىنقىلاۋىنى تارىخى بىلەن باشقا خەلقلەر تونۇشتۇرۇلدى.

5. 1962-يىلى 29-مايدا غۇلجىدا يۈز بەرگەن قانلىق ۋەقىيە توغرىسىدا 1994-يىلى 29-مايدا كەڭ دائىرىدە خاتىرە يىغىنى ئۆتكۈزۈلدى.

(ئاخىرى 2-3-بەتلەردە).

(بېشى 1- بەتتە)

قىرغىزىستان ئۇيغۇر «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ پلېنۇمى

6. 1994-يىلى 15- ئىيول قىرغىزىستان تارىخىدا بىرىنچى قېتىم ئۇيغۇر ئاياللىرىنىڭ كونفېرېنسىيەسى ئۆتكۈزۈلدى.

7. 1994-يىلى 5- ئاۋغۇست قىرغىزىستاندا ئىنسان ھوقۇقىنى ھىمايە قىلىش تەشكىلاتى، قىرغىزىستاندىكى ئۇيغۇرىستان ئازاتلىق تەشكىلاتى ۋە باشقا سەياسىي، ئىجتىمائىي تەشكىلاتلارنىڭ ھەسسە قوشۇشى بىلەن بىشكېك شەھىرىدىكى خىتاي ئەلچىخانىسىنىڭ ئالدىدا، ئۇيغۇرىستاننىڭ «لوبنور» كۆلى تەۋەسىدە خىتاينىڭ ئېلىپ بېرىۋاتقان ئاتوم سىنىقىغا قارشى پىكەت ئۇيۇشتۇرۇلدى.

8. كۆرنەكلىك ئالىم، پروفېسسور كازىمىر كارىموۋنىڭ رەھبەرلىكىدىكى ئاتوم- يادرو قورالىغا قارشى قىرغىزىستان «لوبنور» ھەرىكىتى، خەلقئارادا تونۇلغان قازاق شائىرى ئولجاس سۇلېيمانوۋنىڭ رەھبەرلىكىدىكى ئاتوم- يادرو قورالىغا قارشى، قازاقستان «نېۋادا - سەمەي» ھەرىكىتىنىڭ تەشەببۇسى بىلەن، 1994-يىلى 26 ئاۋغۇست خىتاينىڭ ئۇيغۇرىستاندا ئۆتكۈزۈۋاتقان ئاتوم سىناقلىرى توغرىسىدا، قىرغىزىستان پەنلەر ئاكادېمىيەسىنىڭ چوڭ زالىدا خەلقئارا كونفېرېنسىيە ئۆتكۈزۈلۈپ، كۆرنەكلىك سەنئەت ئەربابى سابىت باباجانوۋنىڭ يادرو قورالغا قارشى كۆرگەزمىسى ئۇيۇشتۇرۇلدى.

9. 1994-يىلى ئاۋغۇست بىشكېك شەھىرىدە ئىككى كۈن ئۇيغۇر مەدەنىيەت كۈنلىرى ئۆتكۈزۈلدى.

10. 1944-1949-يىللىرىچە ھۆكۈم سۈرگەن شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ 50 يىللىقىغا بېغىشلانغان خاتىرە يىغىنى 1994-يىلى 12- نويابىر كەڭ دائىرىدە ئۆتكۈزۈلدى.

11. جۇمھۇرىيەت تەۋەسىدە ھەر يىلى 22. مارتتا ئۆتكۈزۈلىدىغان نورۇز بايرىمىغا تولۇق قاتنىشىپ، ئۇيغۇر مىللىي مەدەنىيىتى بىلەن ئامىللىرىنىڭ كۆرگەزمىسى كەڭ دائىرىدە ئۇيۇشتۇرۇلدى.

12. قىرغىزىستان جۇمھۇرىيىتىنىڭ پرېزىدېنتى ئاسقار ئاقايېۋ بىلەن 1994-يىلى 3 قېتىم ئۇچرىشىش ئۆتكۈزۈلۈپ، جۇمھۇرىيەت تەۋەسىدە ياشاۋاتقان باشقا ئاز سانلىق مىللەتلەر قاتارىدا ئۇيغۇرلارغا تېگىشلىك مەسىلەر قويۇلدى.

13. كۆرنەكلىك ئۇيغۇر ئالىمى، پروفېسسور ئەزىز نارىنباۋنىڭ 75 ياشقا تولۇشى بىلەن «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنى قۇرۇشتا سالماقلىق كۈچ چىقارغان زۇت چوڭلىرىنىڭ بىرى ئىسمائىل ئاكا غاپپاروۋنىڭ 90 ياشقا كىرگەنلىكى 1994-يىلى بىر تۈركۈم تىجارەتچىلەرنىڭ ۋە «ئالەمبەدىن-1» مىكرورايونى لېبېدىنوۋكا مەھەللە جامائەتچىلىكىنىڭ قوللاپ-قۇۋۋەتلىشى بىلەن «ئىتتىپاق» تەرىپىدىن ئالاھىدە خاتىرىلەندى.

14. «ئىتتىپاق» تەركىۋىدىكى ئاق-ساقاللار كېڭىشىنىڭ تەركىۋى مۇھاكىمە قىلىنىپ، ئۇنىڭ بۇرۇنقى رەئىسى سابىت ئاكا ھاپىزى سالامەتچىلىكىنىڭ ناچارلىشىپ قالغانلىقى سەۋەبىدىن، ئۆز ئىختىيارى بىلەن ئىستىپا ئالغاندىن كېيىن، ئاق-ساقاللار كېڭىشىنىڭ رەئىسلىككە كېلىشى ئەزالىرىنىڭ تولۇق ئاۋاز بېرىشى بىلەن سەلىم ئاكا ئىمىنوۋ سايلاندى.

15. ياۋروپا ھەمكارلىقى ۋە بىخەتەرلىكىنى ساقلاش جەمئىيىتىنىڭ ۋەكىللىرى بىلەن ئۆتكۈزۈلگەن 3 قېتىملىق ئۇچرىشىشتا، ئىنسان ھوقۇقىنى ھىمايە قىلىش مەسىلىسى بويىچە ئۇيغۇر خەلقىنىڭ پاجىئەلىك تەقدىرى كەڭ دائىرىدە بايان قىلىندى.

پىلېنوم قاتناشچىلىرى مەجلىس زالىدا

(يو. يوگور بلوۋنىڭ فوتو سۈرىتى)

16. ئۇيغۇر ياشلىرىنى مىللىي روھتا تەربىيەلەش مەسىلىسى بويىچە 1994-يىلى 3 قېتىم ئۇيغۇر ياشلىرى بىلەن كەڭ دائىرىدە ئۇچرىشىش ئۆتكۈزۈلۈپ، مىللىي مەدەنىيەت، تىل، تارىخىمىزنى، سەنئىتىمىزنى ئۆگىنىپ راۋاجلاندۇرۇش ئۈچۈن تېپىشماق ئويۇنلىرى، قىزىق كونسېرت پروگراممىلىرى ئۇيۇشتۇرۇلدى.

17. ئۇيغۇر مەدەنىيەت مەركىزىنى قۇرۇش ئۈچۈن بىشكېك شەھىرى سۋېردلوۋ راي ئىسپولكومىنىڭ ئۇدۇلىدىكى بوش يەر «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىگە بېرىلدى (ئەندىكى مەسىلە پەقەت ئىختىساتقا باغلىقدۇر).

18. بىشكېك شەھىرىدىكى بارلىق ئەلچىخانىلارنى ئۇلارنىڭ دۆلەت بايراملىرى بىلەن تەبرىكلەش ئارقىلىق ئۇيغۇر خەلقى تونۇشتۇرۇلىۋاتىدۇ.

19. 1994-يىلى ئىككى قېتىم ئالموتىدىكى ئۇيغۇر مىللىي ئانسامبىللىرى تەكلىپ قىلىنىپ، كونسېرت پروگراممىلىرى ئۇيۇشتۇرۇلدى.

20. 1994-يىلى قىرغىز سلاۋيان ئۇنىۋېرسىتېتىغا ئىككى بالا ئوقۇشقا چۈشۈرۈلدى.

21. بىشكېك تۇربازىسىدا تىجارەت قىلىۋاتقان ۋەتەنداشلارنىڭ بۇلاڭ-تالاڭغا ئۇچراۋاتقانلىقى توغرىسىدا: شەھەر، رايون ھاكىملىرىنىڭ، دۆلەت ئىچكى ئىشلار مىنىستىرىنىڭ ئورۇنباسارى، ۋىزا مەسىلىلىرىنى ھەل قىلىش مەسىلىسى باشلىقىنىڭ مۇئاۋىنى ۋە تاموژنا مەھكىمىسى ۋەكىللىرىنىڭ قاتنىشىشى بىلەن تۇربازىدا كەڭ دائىرىلىق مەجلىس ئۆتكۈزۈلدى.

22. «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىگە ئىئانە قىلىنغان پۇلدىن 1994-يىلى تۇرمۇش دەرىجىسى ئېغىر ئۇيغۇر ئائىلىلىرىدىن، ئالدى بىلەن 33 ئائىلىگە 6460 سوم، كېيىن يەنە 7 ئائىلىگە 1650 سوم ياردەم بېرىلدى.

23. «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىگە 1 ۋىدېئوكامېرا، 1 فوتوئاپپارات، 1 دىكتوفون سېتىپ ئېلىندى.

24. 1994-يىلى چەت ئەللەردە پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتقان ۋەتەنپەرۋەرلەردىن: ياۋروپادىكى شەرقىي تۈركىستان ئىنقىلابىي بىرلىكىنىڭ رەئىسى ئەركىن ئالىپتېكىن ۋە ئۇنىڭ مۇئاۋىنى ئەنۋەرجانلار بىلەن ئىككى قېتىم ئۇچرىشىش ئۆتكۈزۈلدى.

25. ئەخمەتجان ئەلىيېۋ، پەرھات ھاشىروۋ رەھبەرلىكىدىكى سەنئەت گۇرۇپپىسى تۈركىيەنىڭ پۈتۈن ياۋروپاغا كۆرسىتىدىغان «ئاۋروپا-ئاسىيە» تېلېپروگراممىسىغا ئىككى قېتىم كونسېرت بەردى.

ئۇ شۇنداقلا، «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى 1994-يىلى بىشكېك شەھىرىدە ئۆتكۈزۈلگەن ھەر خىل بايرام، كونفېرېنسىيەلەرگە تولۇق قاتنىشىپ كېلىۋاتقانلىقىدىن تاشقىرى، يېزىلىق، شەھەرلىك سالام كومپانىيەلىرىگە قاتنىشىپ، چەت ئەل گېزىت-مۇخبىرلىرىغا ئۇيغۇرلار مەسىلىسى بويىچە كەڭ دائىرىدە ئەخبارات بېرىپ كېلىۋاتقانلىقىغا توختىلىپ، كۆك-يار يېزىلىق كېڭىشىنىڭ، كۆك-يار زەرەتكالىقىدا شەھەرلىكلەرنى قويۇشقا رۇخسەت قىلمىغانلىقى سەۋەبىدىن، يېزىلىق كېڭەشنىڭ رەئىسى «ئىتتىپاق» تەرىپىدىن ئالەمبەدىن رايونلۇق ئىدارىسى كومىتېتىغا چاقىرىلىپ، ئۇنىڭ بۇ ناتوغرا ئىشىنى چەكلىگەنلىكىنى ئەسكەرتىپ ئۆتتى.

ۋە، ئابدۇكېرىم ھاجىم رەھبەرلىكىدىكى «ئالەمبەدىن-1» ئۇيغۇر جامائىتى، تۇرسۇن ھاجىم بەرا رەھبەرلىكىدىكى «كىروۋ» ئۇيغۇر جامائىتى، گۈلئايىم ھاجىم قەمبەروۋا باشچىلىقىدىكى ئاياللار كېڭىشى، ئابلىز ھاجىم مادالىبا ۋە قادىرجان ئابدىرىخون ئوغلى باشلىق كارپىنسكايا مەھەللە تەۋەسىدىكى بىر توپ ئۇيغۇر ياشلىرى ئاخچا يىغىپ 1994-يىلى «ئىتتىپاق» نامىدىن بىشكېك شەھىرىدىكى قۇلىقى ۋە كۆزى ئاجىزلار ئۆيىدىكى، نېرۋا بېمارلىرى فوموۋكا يېزىسىدىكى قېرىلار ئۆيىدىكى مەيىپلەر-

(ئاخىرى 3- بەتتە)

(بېشى 1-، 2-بەتلەردە)

قىرغىزىستان ئۇيغۇر «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ پلېنومى

تى 8 قېتىم تاماق ئېتىپ ئاپىرىپ يوقلاپ كەلگەنلىكىنى ۋە ئۆزىنىڭ قىرغىزىستان دۆلەت پارلامېنتى تەركىۋىدە ئامېرىكا، سەئۇدىيە ئەرەبىستانىغا بارغاندا، شەرقىي تۈركىستان، تىبەت، ئىچكى موڭغۇل بىرلەشكەن كومىتېتىنىڭ ۋىتسې-پرېزىدېنتى سۈپىتىدە، ئامېرىكىنىڭ نيۇ-يورك شەھىرىدە ئۆتكۈزۈلگەن كونفېرېنسىيەلەرگە قاتنىشىپ، ئۇيغۇرلار مەسىلىسى توغرىسىدا ئېلىپ بارغان پائالىيەتلىرىنى «ئىتتىپاق» 1994-يىلى قىلغان ئىشلىرى جۈملىسىدىن ئېكەنلىكىنى ئېيتىپ ئۆتتى.

دۇلاسلاپ ئېيتقاندا «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ 1994-يىلى ئېلىپ بارغان پائالىيەتلىرى مەجلىس قاتناشچىلىرىنى قانائەتلەندۈردى. شۇنىڭ بىلەن بىللە كامچىلىق تەرەپلىرىمۇ مۇھاكىمە قىلىنىپ، مەجلىس نەتىجىلىك ئاياقلاشتى.

ئۆز مۇخبىرىمىز

زامان ئاۋازى

1994-يىلى 25-ئاۋغۇست قەشقەر بىلەن قىرغىزىستان چېگراسى تورۇغاتنىڭ ئارىلىقىدا يول ياساۋاتقان خىتايلار، قىرغىزىستانغا مال يۆتكەپ كېلىۋاتقان خىتايلارنىڭ ماشىنىلىرىنى ئۆتكۈزۈپ، ئۇيغۇرلارغا يول بەرمىگەن. بۇنىڭغا نارازىلىق بىلدۈرگەن ئۇستۇن ئاتۇشلۇق تۇرسۇن سىدىقنى 20 گە يېقىن خىتاي بىر بولۇپ ئۇرۇپ ئۆلتۈرۈۋەتكەن. ئۆز زېمىنىدا تۇرۇپ، مۇنداق تەھقىرلىنىشكە ئۇچراۋاتقانلىقىغا غەزىۋى قايىنغان خەلق 1994-يىلى 25-ئاۋغۇست 29 ياشلىق تۇرسۇن سىدىقنىڭ جەسىدىنى كۆتۈرۈپ نامايىش بىلەن (قىرغىز ئاۋتونوم ۋىلايىتىنىڭ 30 يىللىقىنى ئۆتكۈزۈۋاتقان پەيتتە) ئاتۇشنىڭ يېنىدىكى كۆۋرۈككە كەلگەندە، خىتاي ساقچىلىرى يولنى توساپ ئۇ تەرەپكە ئۆتكەزمىگەن.

ئۆز ۋەتىنى، ئۆز زېمىنىدا تۇرۇپ، چېقىۋاتقان مۇنداق ھاقارەتتىن، ئارتۇق ھاقارەت بولمىسا كېرەك!

ئا. ۋ. قەشقەر شەھىرى

سادا

مەن ئۈچۈن مۇقەددەس بىرلا ھەقىقەت:
«ئۇيغۇرۇم، ۋەتىنىم، ئازاتلىق پەقەت.
تە ئارمان جان بەرسەم ئۇنىڭ ئۈچۈنلا،
كېرەك ئەمەس شۆھرەت ۋە مەنسەپ پاراغەت

ۋەتىنىم غۇرۇرۇم، ۋەتىنىم ئىمان،
ۋەتىنىم ھاياتىم، ۋەتىنىم ۋىجدان.
يالقۇنلۇق باغرىدا ئۆستۈرگەن مېنى،
ۋەتىنىم جەننىتىم ئۇيغۇرىستان.

ئەي نادان! ئۇيغۇرنى «ئىناقسىز» دېمە،
ئۇ مىللەت قاچاق ھەم ۋەتەنسىز دېمە.
دۇنيانى ئويغاتقان بۈيۈك ئۇيغۇرنى،
قۇللۇقتىن بوشاشقا ئامالسىز دېمە.

دۇنيادىن يوقالدى سانسىز ھۆكۈمران،
ھەر ئەركىن مىللەتنى مەھكۇم قۇل قىلغان.
بۇ ئۇلۇغ رىياللىق تارىخ گۇۋادۇر،
زاۋاللىغا يۈزلەندى زۇلمەت-زوراۋان.

زېمىستان قىش كېتىپ باھار ئىلىلدى،
كۈن چىقىپ ئۇيغۇرغا جاھان ئىلىلدى،
دان بېرىپ ئالداشقا مۇمكىن بولامدۇ،
«تاڭ پەيتى كەلدى» دەپ خوراز چىللىدى

مەسخىرىلىك كۈلمىگىن تاڭ يېقىن دىسەم،
ئۇيغۇرغا ئەركىنلىك چاغ يېقىن دىسەم.
ئويغاق بىز، ئويغاندۇق ھەممىمىز بىردەك
ھەقىقەت بىزدەدۇر، ھەم غەلبە دىسەم.

فېۋرال 1995-يىل
قەشقەر-ئۈرۈمچى.
يالقۇن

قىرغىزىستان دۆلەت پارلامېنتىغا دېپۇتات سايلاش جەريانىدا قىرغىزىستان جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر «ئىتتىپاق» جەمئىيىتى بىلەن قىرغىزىستان خەلقى ئاسسامبلېيەسى مېنى نامزات كۆرسەتكەنلىكىنى قوللاپ-قۇۋۋەتلەپ، ئۇيغۇر خەلقىنىڭ بىرەر ۋەكىلىنىڭ دۆلەت پارلامېنتى تەركىبىگە ئۆتۈپ قېلىشىنى ئارزۇ قىلىپ، ھارماي-تالماي پائالىيەت كۆرسەتكەن بارلىق ۋەتەنداشلارغا چىن قەلبىمدىن رەھمەت ئېيتىمەن.

بەختكە قارشى نەتىجە بىز كۈتكەندەك بولمىدى. لېكىن بۇنىڭغا روھسىزلىنىپ كېتىشنىڭمۇ ھاجىتى بولمىسا كېرەك. چۈنكى ۋەتەن، مىللەت ئۈچۈن ياققان چىراق بۇنىڭ بىلەن ئۆچۈپ قالمايدۇ.

نۇرمۇھەممەت ھاجىم كەنجى
«ئىتتىپاق» رەئىسى

«ئالاتو» سوۋخوز جامائىتىنىڭ پائالىيىتى

«ئالاتو» ئۈزۈم سوۋخوزى قىرغىزىستان يېزا ئىگىلىكىنىڭ بىر قىسمى بولۇپ، ئۆزىنىڭ يۇقىرى سۈپەتلىك ئالما، ئۈزۈملىرى بىلەن مەشھۇر. بۇ سوۋخوز روس، نېمىس، قىرغىز، ئۇيغۇر قاتارلىق كۆپ مىللەتلەردىن تەركىب تاپقان بولسىمۇ، بىر يەكدىل قول، بىر ياقىدىن باش چىقىرىپ ھازىرقى قىيىنچىلىقلارغا بوي بەرمەي يېزا ئىگىلىك مەھسۇلاتلىرىنى يېتىشتۈرۈپ ياخشى نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرمەكتە. سوۋخوزدا ياشاۋاتقان 150 تۈتۈن ئۇيغۇر ئاھالىسى ئۆزىنىڭ ئەمگەكسۆيەر، ئوغۇل-قىزلىرى، شۇنداقلا 25 يىلدىن بىرى ئۇيغۇر جامائەتچىلىكىگە رەھبەرلىك قىلىپ كېلىۋاتقان زىكىت بېشى، ئۇيغۇر «ئىتتىپاق» جەمئىيىتىنىڭ يەرلىك شۆبە رەئىسى ئابدۇمېجىت ئۆمەر، زۇت مۇتىۋەرلىرى: مېچىتنىڭ ئىمامى توختاخۇن خاتىباقى، ئاشخوجا ھاجىم، ھوشۇراخۇن مايىتوۋ، ئابدۇكېرىم شەمىيېۋ، ئۆزئات يەرلىك تەشكىلاتىنىڭ رەئىسى ئابدۇقېيىم روزى، تورغان رەشىت، تورغان ئابدۇللا، قېيىم توردى، مۇزە پەر توردى، ساۋۇت روزى، ئاياللاردىن نۇرنىساخان ئىبراھىم، خاسىيەت مىرى، خىمۇۋا، زىۋىدەم سەمېتوۋا، پەرىدەم سەمەت، ياش ئاكتىپىستلىرى ئەركىن ساپىرجان، مۇمۇنجان سالىجانوۋ، يارمۇھەممەت ئابدۇللايېۋ، ئابىرجان ۋە باشقىلاردىن مەغرۇرلىنىدۇ.

ئالاتو ئۇيغۇر جامائىتى ھەر يىلى نورۇز ۋە باشقا بايراملارنى قىرغىز خەلقى بىلەن بىرلىكتە تەنتەنىلىك ئۆتكۈزۈش ئارقىلىق باشقىلارغا ئۈلگە بولماقتا. كېيىنكى مۇشتىرى توپلاش ۋە باشقا ئىجتىمائىي ھەركەتلەردىمۇ ئالدىنقىلاردىن بولۇپ كەلمەكتە.

1993-يىلى ئالاتو خەلقى ئۈچۈن چوڭ خۇشاللىق يىلى بولدى. ساخاۋەتلىك ئىنسان تاشخوجا ھاجىمنىڭ ئىقتىسادى جەھەتتىن كۈچ چىقىرىشى بىلەن 200 كىشىلىك مېچىت قەد كۆتۈرۈپ، ئالاتو جامائىتى ھېيت نامىز، جۈمە نامىز ۋە كۈندىلىك ئىبادەتلىرىنى ئۆزىنىڭ مېچىتىدە ئوقۇش ئىمكانىيىتىگە ئېرىشتى.

«ئالاتو» سوۋخوزى ئۇيغۇر جامائەت مۇتىۋەرلىرى

شۇنداقلا «ئالاتو» سوۋخوزىدىكى ئۆزئاتنىڭ يەرلىك تەشكىلاتى تەشۋىق-تەرغىبات ئىشلىرىنى ياخشى ئۇيۇشتۇرۇپ، كۆزگە كۆرۈنەرلىك پائالىيەت كۆرسەتمەكتە.

سابىت ھاپىزى

ۋەتەندىن خەت

قاراقۇرۇم تاغ باغرىدا قۇربان بولغان ئۇيغۇر قەھرىمانلىرى

توغرا، بىز ئەجدادلارنىڭ ئىزى بىلەن مېڭىۋاتىمىز. ئۇلار بىزگە مىراس قالدۇرغان «ئانا» تۇپراقنىڭ ھەقىقىي مىراسخورى سۈپىتىدە مۇستەملىكىچىلەرگە قارشى كۈرەش قىلىۋاتىمىز. بۇ كۈرەشلەردە نۇرغۇنلىغان ئۇيغۇر ئەزىمەتلىرى قۇربان بولىۋاتىدۇ. ئۇلارنىڭ جەسەتلىرى تۇپراققا كۆمۈلىۋاتىدۇ. ئامما ئازاتلىق ۋە مۇستەقىللىق ئۈچۈن بولغان كۈرەشلەر ھېچ توختىغىنى يوق.

1992-ژىلى 21-ئاۋغۇست كۈنى قاراقۇرۇم - كۇئىنلۇن تاغ ئېتىكىدە كىشىلەرنىڭ نەزىرىدىن تولىمۇ يىراقتا قالغان قەدىمىي لاداق يولىدا قۇربان بولغان ئىككى نەپەر ئوغلانلارمۇ ئازاتلىق ئۈچۈن كۈرەشكەن قەھرىمانلار ئىدى.

ئۇلارنىڭ بىرى ئەندىلا 24 ياشقا كىرگەن، ئۆز كۆڭلىنىڭ بىرىنمۇ ئېچىلمىغان، ياشلىق باھارىنى ۋە ھاياتىنى ۋەتىنىنىڭ ئازاتلىقى، مىللىتىنىڭ ئەركىنلىكى ئۈچۈن تەقدىم قىلغان ئۇيغۇر ئوغلانى مەھەممەت يۇنۇس ئىدى. يەنە بىرى 28 ياشلىق، گۈزەل ياشلىق تۇيغۇسى بەخىش ئېتىۋاتقان ئائىلىسىدىن، ئايالىدىن ۋە ئوماقىنە ئىككى پەرزەنتىدىن مېھرى مۇھەببىتىنى ئۈزۈپ، پەقەت ۋەتىنىنىڭ ئازاتلىقى، مىللىتىنىڭ بەخت-سائادىتى ئۈچۈن كۈرەشكە ئاتلانغان ئۇيغۇر قەھرىمانى ئاھىرجان زەيدۇن ئىدى.

ئۇلار 1988-ژىلىدىن باشلاپ شەرەپلىك قۇربان بولغان مىنۇتلارغا قەدەر خىتاي باسقۇنچىلىرىغا قارشى سىياسىي ۋە ئىنقىلاۋىي كۈرەشلەردە ئىنتايىن زور تۆھپىلەرنى قوشقان.

مەھەممەت يۇنۇس كۇچار ناھىيە ئالقاغا (ئەل قاغۇ) يېزىسىدىن بولۇپ، ئۇيغۇر تولۇقسىز (8 ژىللىق) ئوتتۇرا مەكتەپنى پۈتتۈرگەندىن كېيىن ئائىلىسىنىڭ قىيىنچىلىقىنى يەڭگىللىتىش ئۈچۈن ئوقۇشتىن چېكىنىپ، يېزا ئەمگىكىگە قاتنىشىدۇ. ئامما نامرات ئۇيغۇر دېھقانلىرى ئەڭ قالاق ھالەتتە كېتىۋاتقان دېھقانچىلىق ئىشلەپچىقىرىشىغا ئىنتىدا ژىل بويى جاپالىق ئىشلىسىمۇ، لېكىن خىتاي ھۆكۈمىتىنىڭ دېھقانلارغا سالغان سانسىز ئالۋان-سېلىقلىرى تۈپەيلىدىن ئۇلارنىڭ قولىغا نامراتلىقتىن باشقا ھېچ نەرسە تەگمەيتتى.

ئەنە شۇ ئېغىر تۇرمۇش مەھەممەت يۇنۇستەك مىللىيونلىغان ئۇيغۇر ژىگىتلىرىنى كۈرەشكە چاقىرىپ ئويغاتماقتا ئىدى. مەھەممەت يۇنۇسمۇ بىر قانچە ژىل ئائىلىسىگە ھەمكارلاشقاندىن كېيىن «جاپا-مۇشەققەتنىڭ، نامراتلىقنىڭ» ھەقىقىي مەنبەسى مەھكۇملۇق، ھوقۇقسىزلىق ئىكەنلىكىنى چۈشىنىپ، خىتاي باسقۇنچىلىرىغا قارشى كۈرەش قىلىش يولىنى ئىزدىدى.

ئۇ كۇچار، قاغىلىق، خوتەن قاتارلىق جايلاردا دىنىي ئىلىم تەھسىل قىلىپ، 1988-ژىلىدىن باشلاپ ئاتاغلىق ياش دىنىي ئۇستاز كېرەم ئابدۇۋېلىنىڭ يېتەكچىلىكىدە دىنىي ۋە مىللىي ئويغىنىش پائالىيەتلىرىگە ھەمكارلاشتى.

لېكىن خىتاي فاشىزمچىلىرى 1990-ژىلى 4-ئايدىن 21-ئايغىچە بارلىق ئۇيغۇر مىللىي كۈرەش ئېقىمىدىكىلەرنى تۇتقۇن قىلغان مەزگىلدە، مەھەممەت يۇنۇس يوشۇرۇنچە ئىچكى خىتاي ئۆلكىسىگە بېرىپ جان ساقلايدۇ. بىراق، ئىچكى خىتاي خەلقى بىلەن ئانا ۋەتەندىكى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ نەقەدەر تەڭسىز ئىكەنلىكىنى، خىتاي خەلقىگە بېرىلگەن ھوقۇقنىڭ يۈزدىن بىرىنىمۇ ئۇيغۇر خەلقىدە يوق ئىكەنلىكىنى ۋە جاپاكەش ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ ھايۋانلارچە خورلىنىۋاتقانلىقىنى تولۇق چۈشەنگەن باتۇر ئوغلان ئېغىر خورسىنىدۇ. ۋە ئىچكى ئۆلكىدە خاتىرجەم ياشاشتىن ۋاز كېچىپ: «ئاھ! ئۇيغۇرۇم، سەن ئانا ۋەتەندە خورلۇنۇپ، خىتايلارنىڭ ئاياق ئاستىدا چەيلىنىۋاتساڭ، ماڭا بۇ يەردە خاتىرجەم ياشاشنىڭ نېمە كېرىكى. مەن ئۇيغۇر بالىسى ئىكەنمەن، خەلقىم ئۈچۈن، مۇرىتى كەلسە ياشلىق باھارىمنى ۋە تېنىمنى ئۇيغۇرىستان ئۈچۈن پىدا قىلىشىم كېرەك» دېگەن يۈكسەك ئالىيجاناپ تۇيغۇلارنى قىبلىنامە قىلىپ ۋەتەنگە قايتىپ كېلىدۇ.

بۇ چاغدا كېرەم ئابدۇۋېلى قاتارلىق ئەزىمەتلەر تۈرمىگە ئېلىنغان ئىدى. ئامما ئابلىمىت تالىپ (كۇچاردىن، 32 ياش)، ئىدرىس ئۆمەر (قاغىلىقتىن، 37 ياش) قاتارلىق «ئىسلام ئىسلاھاتچىلار» پارتىيىسىنىڭ رەھبەرلىرى خەلق قويىنىدا يوشۇرۇنۇپ پائالىيەت ئېلىپ بېرىۋاتاتتى. بۇ سەپكە مەھەممەت يۇنۇسمۇ ئاكتىپ قاتناشقان ئىدى.

ئاھىرجان زەيدۇن كۇچار ناھىيە شەھەر رايونى كونا شەھەر بازىرىدىن بولۇپ ھۈنەرۋەن ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. ئۇ ئۇيغۇر تولۇق ئوتتۇرا (10 ژىللىق) مەكتەپنى تاماملاپ، ئائىلىسىگە قايتىپ ناۋايلىق كەسپى بىلەن شۇغۇللانغان. ئاھىرجان كىچىكىدىلا پاراسەتلىك بالا بولۇپ ئەركىنلىكنى سۆيەتتى. ئوقۇش مەزگىللىرىدە ئۇيغۇر تارىخىنى مۇكەممەل ئۆگىنىپ، سىياسىي جەھەتتىن ئۆسۈپ يېتىشكەن ئىدى. ئۇ جەمئىيەتكە ئارىلاشقاندىن كېيىن ئەركىنلىك تۇيغۇسىغا ئىنقىلاۋىي مەنالار قوشۇلۇپ، مىللىي ئازاتلىق ئۈچۈن كۈرەش قىلىش ئېڭى يېتىلدى.

ئاھىرجان 1988-ژىلىدىن باشلاپ كېرەم ئابدۇۋېلى يېتەكچىلىكىدىكى مىللىي ئويغىنىش ھەركەتلىرىگە ئاكتىپ قاتناشتى. 1990-ژىلىدىكى تۇتقۇن قىلىشتا ئاھىرجان زەيدۇنمۇ ئابلىمىت تالىپلار بىلەن بىرگە خەلق قويىنىدا يوشۇرۇنۇپ پائالىيەت ئېلىپ بارغان ئىدى.

ئىنتايىن ئەپسۇسكى: بۇ باتۇر ئوغلانلارنىڭ «ئومۇمىيۈزلۈك قوزغۇلۇپ ئازاتلىق ئىنقىلاپ قىلىش» پىلانلىرى 1992-ژىلى 14-ماي كۈنىدىن ئېتىۋارەن پاش بولۇپ قالىدۇ. شۇنىڭ بىلەن خىتاي فاشىزمچىلىرى كەڭ ئۇيغۇر خەلقىنى تېخىمۇ قاتتىق تەقىپ قىلىپ، ئۆي بېسىپ ئاختۇرۇش ئارقىسىدا شۇ ژىلى ئىيۇل ئېيىنىڭ 17-كۈنىدىن 22-كۈنىگىچە ئوبۇلقاسىم يۈسۈپ، ئابلىمىت تالىپ قاتارلىق رەھبەرلەر تۇتقۇن بولىدۇ. نەتىجىدە بۇ قېتىمقى ئىنقىلاپ ئۈمۈتسىز ھالغا چۈشىدۇ. چۈنكى شۇ مەزگىلدە 5 مىڭدىن ئارتۇق ئۇيغۇر ياشلىرى تۈرمىگە ئېلىنغان ئىدى. ئامما تۇتقۇندىن ئامان قالغان ئىنتايىن ئازغىنا ئەزىمەتلەردىن قەتئىي قوغداپ قېلىشقا تېگىشلىك بولغان 9 نەپەر قەھرىمانلارغا ئىدرىس ئۆمەر باشچى بولۇپ قاغىلىق ناھىيىسىگە توپلىشىدۇ. شۇ ۋاقىتتا قاغىلىق ناھىيىسىنىڭ ۋەزىيىتى ئىنتايىن خەۋىپ ئاستىدا قالغان ئىدى. چۈنكى شۇ ژىلى 5-ئايدىن 8-ئاينىڭ 22-كۈنىگىچە قاغىلىق ناھىيىسىنىڭ بازار رايونىدا چوڭ كىچىك يول ياقىسىدا ھەر 30 مېتىر ئارىلىقتا 2 نەپەر پوخراچە كىيىنگەن ساقچىلار، يول ئېغىزلىرىدا 15 نەپەر قوراللىق ساقچىلار قاراۋۇللۇق ئورنىدا تۇرۇپ، بارلىق ياشلارنى، يۈزى يېپىق ئاياللارنى تەكشۈرمەكتە ئىدى. پەقەت قاغىلىق ناھىيىسىدىلا يېزا، شەھەردىن بولۇپ 3 مىڭ نەپەر ئۇيغۇر ياشلىرى تۇتقۇن قىلىنىپ، ئەتراپتىكى ناھىيىلەرنىڭ تۈرمىلىرىگە قامالدى. ۋە رادىيو-تېلېۋىزىيىلەردە كەڭ تەشۋىق قىلىنىپ «قاچقۇنلارنىڭ» ھەر بىرسىنى تۇتۇپ بەرگەنلەرگە 15 مىڭ يۈەن مۇكاپات بېرىلىدىغانلىقىنى ئېلان قىلدى. شۇنىڭ بىلەن بىر ۋاقىتتا بۇ كىچىككىنە بازارغا ئۈرۈمچىدىن، ئاقسۇ، قەشقەر، خوتەن ۋە باشقا ۋىلايەتلەردىن 2 مىڭدىن ئارتۇق ساقچى، رازۋېتكىلار، 3 مىڭدىن ئارتۇق (خەلق ئىچىدىن چىققان) جاسۇسلار ۋە سانسىز (پوخراچە كىيىنگەن) ئەسكەرلەر توپلاشقان ئىدى.

ئۇلار مەسچىت، كىنوخانا، ئاشخانا قاتارلىق ئومۇمىي جامائەت سورۇنلىرىدا، ھەتتا تۆي-تۆكۈن، نەزىر-چىراقلاردىمۇ خەلققە ئارىلىشىپ كەتكەن ئىدى. دېمەك قاغىلىق ناھىيىدىكى ئۇيغۇر قېرىنداشلار چىدىغۇسىز خورلۇققا دۇچ كېلىۋاتاتتى. بەزەن ئائىلىلەردىن 4 نەپەردىن 6 نەپەرگىچە ئائىلە ئەزاسى: ئەر-ئايال، ئاتا-بالا بولۇپ تۈرمىگە قامالغان ۋە ئېغىر قىيىن-قىستاققا ئېلىنماقتا ئىدى. لېكىن ئازاتلىققا تەشنا ئۇيغۇر خەلقى ئەزىمەتلەرنى پاش قىلغىنى يوق. ئۇلار ئىسسىق چېنىنى بېرىشكە رازى ئىدىكى لېكىن قەھرىمانلارنى خىتاي فاشىزمىغا تۇتۇپ بېرىشكە كۆزى قىيماتتى. بىراق، ئۆز مىللىتىنى زۇلۇمدىن ئازات قىلىمىز، دەپ كۈرەشكە چىققان بۇ ئەزىمەتلەر، ئۆزلىرى تۈپەيلىدىن خەلققە چەكسىز زۇلۇملارنىڭ كېلىشىنى راۋا كۆرمىدى. ئۇلار 1992-ژىلى 18-ئاۋغۇست كۈنى ئاقكۆل ئۇيغۇر تىجارەتچىسىنىڭ ماشىنىسىغا ئولتۇرۇپ، كېچىلەپ يولغا چىقتى. بىر ئامال قىلىپ چەتئەلگە چىقىپ ۋاقىتلىق پاناھلانماقچى بولۇشتى. ئۇلار قاراقۇرۇم-كۇئىنلۇن تاغ باغرىدا ماشىنىدىن ئايرىلىپ، قاغىلىق بىلەن ھىندىستاننى ئايرىپ تۇرىدىغان دەريا ئارقىلىق ئۆتۈپ كەتمەكچى بولۇپ، قاغىلىق ناھىيىسى كۆكيار يېزىلىق مۇتەللىپجاننىڭ مەسلىھەتى بويىچە يايلاقچىلاردىن بىر تۇياق تۆگە سېتىۋېلىپ سەپەرنى داۋاملاشتۇردى. ئۇلار ئامان-ئېسەن دەريا بويىغا بارغاندا، دەريا سۈيى ئادەتتىن ئاشقىرى كۆپ ئىدى. شۇڭا كۆكيارلىق پىدائكار ئۇيغۇر ئوغلانى مۇتەللىپجان سەپداشلىرىغا قاراپ:

- «دوستلار! بۈگۈن ئېقىن سۈيى

(ئاخىرى 5-، 6-بەتلەردە)

Письма с Родины

Воспоминания о кровопролитии 1992 года в УЙГУРСТАНЕ

Уйгуры-патриоты, погибшие у горы Кара-Курум-Куинлун

Мы идем по следу наших предков. Как истинные наследники оставленной ими в наследство земли, мы боремся с ее захватчиками. В этой борьбе гибнут тысячи уйгурских патриотов. Тела их предаются земле. Но борьба за свободу и независимость не прекращается.

Двое погибших юношей, 21 августа 1992 г. у подножия горы Кара-Курум-Куинлун, в отдаленной от людских глаз Лодакской дороге также из числа патриотов, героев отдавших жизни за свободу и независимость. Одному из них едва исполнилось 24 года, жизнь его только начиналась, но всю ее без остатка отдал за независимость Родины, свободу народа - уйгур Махамет Юнус.

Еще один, 28 летний Тахиржан Зайдун, также предпочел любовь к Родине и ее независимости, любви к родной семье, любимой супруге, двум бесконечно дорогим детям.

Они, начиная с 1988 г. до последних минут героической смерти, внесли большой вклад в политическую и революционную борьбу против китайских захватчиков

Махамет Юнус с района Куча, местности Ал Кага закончил восьмилетнюю школу, из-за тяжелого материального положения семьи, не смог учиться дальше и стал приобщаться к сельскому труду. Однако тяжелый изнурительный труд уйгуров-дехкан, в течение года приносил мало достатка, из-за непомерных поборов китайских властей, в результате жизнь их ухудшалась из года в год. Такое тяжелое положение вынуждало миллионы молодых уйгуров, подобно Махамету Юнусу, подниматься на борьбу. Махамет Юнус, несколько лет помогая семье, убедился в бесправности, безысходности положения сельских жителей, стал искать пути борьбы с китайскими захватчиками. Под руководством молодого проповедника Керима Абдувели, он с 1988 года способствует пробуждению религиозного и национального самосознания в таких городах как Куча, Кагылык, Хотан. Когда с апреля по декабрь 1990 года, китайские власти начали повальные аресты участников освободительного движения, Махамету Юнусу удалось сбежать во внутренние районы Китая и тем самым сохранить свою жизнь. Однако здесь он увидел, насколько бесправны уйгуры у себя на Родине, по сравнению с самими китайцами, что у них нет и сотой части тех прав и привилегий, которыми обладают последние, и невольно сравнивает положение уйгуров с положением безгласных, загнанных животных. Он отказывается от сравнительно безопасной жизни в глубинке- "О мой многострадальный уйгурский народ! Ты у себя на Родине, на своей земле, под сапогами китайцев, испытываешь тысячи лишений! Как же я могу спокойно пребывать здесь? Я твой сын, и если нужно - свою молодость, самую жизнь я принесу за тебя в жертву!"

Повторяя эти благородные слова, как клятву, Махамет Юнус возвращается на родину. В это время такие герои, как Керим Абдувели, были заключены в тюрьмы, однако Аблемит Талип (из Куча, 32 года) и Идрис Омар (из Кагылыка,34 года)- руководители партии исламского возрождения, подпольно продолжают борьбу. В их строй и вошел Махамет Юнус.

Тахиржан Зайдун родился в семье ремесленника в районе Куча, в квартале старого рынка. Он окончил среднюю школу и вернулся в семью, занимался хлебопекарством. Тахиржан с детских лет рос смышленным мальчиком. За годы учебы он хорошо освоил историю уйгуров и стал политически подкованным. Приобщаясь к общественной жизни, его вольнолюбивая натура обогатилась революционными идеями, и он также выбрал путь борьбы за свободу народа и независимость Родины. Тахиржан, начиная с 1988 г., под руководством Керима Абдувели активно участвует в движении пробуждения национального самосознания. При арестах 1990 г. он совместно с Аблемитом Талип, подпольно продолжает свою деятельность. К сожалению, планы героев - повсеместно подготовиться и начать массовое выступление в 1992 г., с 14 мая были раскрыты и уйгурский народ подвергся еще более тяжким репрессиям. В этом же году с 17 по 22 июля, Обулкасим Юсуп, Аблемит Талип и другие руководители были арестованы. В результате и это выступление потерпело поражение, а более 5 тысяч молодых уйгуров были брошены в тюрьмы. Небольшой горсточке людей, во главе с Идрисом Омаром, удалось избежать арестов и укрыться в Кагылыке. В это время, в районе Кагылык, была очень тревожная обстановка. С мая по август месяцы практически во всех улицах, через каждые 30 метров стояли вооруженные группы по 15 человек. Проверяли всех подряд. Только с одного Кагылыкского района было арестовано более 3000 молодых уйгуров, а за поимку сбежавших, по радио и телевидению было обещано вознаграждение по 10.000 юаней. В этот маленький район из Урумчи, Аксу, Кашгара, Хотана и др. городов было подтянуто более 1 тысячи полицейских и бесчисленное количество переодетых в штатское военных. Они были повсюду - кинотеатрах, мечетях, на свадьбах и похоронах, там, где обычно скапливались люди, Кагылыкский район был поставлен в немыслимые, нечеловеческие условия. Из некоторых семей были посажены в тюрьмы от 4-х до 6-ти их членов. Но до конца патриоты не были раскрыты. Люди были готовы отдать свои жизни, но не выдавали героев.

Однако, оставшаяся на совободе наша горсточка патриотов сочла необходимым не подвергать далее опасностям местное население. 18 августа 1992 г. они ночью тайно выехали на машине одного предпринимателя, с целью добраться до границы, пересечь ее и укрыться в одном из приграничных государств. У подножия горы Кара-Курум-Куинлун они оставили автомобиль и по совету жителя Кок-Яр, района Кагылык Муталипжана, купили у местных пастухов верблюда и продолжили путь, с целью пересечь границу через реку, отделяющую Кагылык от Индии. Когда они добрались до реки, воды в ней было больше обычного. Поэтому Муталипжан сказал остальным: "Друзья! Сегодня течение очень большое. Если выжидать, когда воды станет меньше, нас захватят преследователи, которые идут за нами след в след. Если все мы пойдем в воду, то можем разом погибнуть. Я попробую один перейти реку, если получиться, то это наше счастье. Если вдруг я погибну, то когда Родина наша будет свободной, пометьте это место памятным знаком и приносите иногда сюда цветы!" Несмотря на возражения товарищей, он сел верхом на верблюда и обвязался веревкой. Попрощавшись с товарищами, он направил верблюда в реку. Где-то на середине реки огромная волна покрыла обоих и больше их не стало видно. Оставшиеся на берегу, не могли поверить в случившееся у них на глазах. Долго окликала они Муталипжана, но безуспешно. В ответ, только был слышен грозный шум волн. Затем они предприняли попытку сделать плот из прибрежного леса, но и его поглотила вода. Нужно было искать другой выход. Патриоты отошли от реки, выйдя на старую Лодакскую дорогу, сделали привал, когда подоспел отряд преследователей. Вооруженный автоматами и другим современным оружием отряд, взял патриотов на прицел, в результате последние были вынуждены сложить оружие. Когда китайские солдаты приблизились, Тахир Зайдун и Махамет Юнус с быстротой молнии, выхватили свои пистолеты и открыли стрельбу по врагам. Однако солдатам в бронежилетах большого ущерба они не причинили. В ответ, в сторону патриотов посыпался град пуль. Идрис Омар, Хелил Алтун, Махаметимин Сеит, Тахиржан Зайдун, Махамет Юнус - были повержены пулями. Двое последних еще не были ранены смертельно, но потеряли сознание. На них с ожесточением набросились солдаты, обезоружили и обрушили на них новый град пуль. Придя в себя, они напоследок в один голос закричали: "Да здравствует свобода!" Китайские солдаты изуродовали их тела.

Послесловие:

Идрис Омар, Хелил Алтун, Махамет Сеит были госпитализированы. Аблемит Талип, Обул Касым Юсуп зверски убиты в тюрьме Лодаван.

Шесть человек во главе с Илхамом Мажитом, 17 июня 1993г. приговорены к смертной казни. В настоящее время они находятся в Урумчинской тюрьме Лодаван, в нечеловеческих условиях.

Сегодня исполнилось ровно 2 года, как произошли вышеуказанные кровавые события.

Я направляю это письмо патриотам-соотечественникам за рубежом и правозащитному движению. Назвать свое имя пока не представляю возможным.

г. Кашгар 21 августа 1994г.

(بېشى 4- بەتتە)

بەك كۆپ ئىكەن. كۈتۈپ تۇرساق ئارقىمىزدىن دۈشمەنلەر قوغلاپ كېلىشى تۇرغان گەپ. ھەممىمىز دەرياغا كىرسەك، بىراقلا غەرق بولۇپ كېتىشىمىز مۇمكىن. شۇڭا ئالدى بىلەن دەرياغا مەن كىرەي. ئۆتۈشلۈق غەلىبە قىلساق تېخىمۇ ياخشى. ناۋادا قىسمەت شۇنداق بولۇپ، مەندە غەرق بولۇپ كەتسەم، ۋەتەن ئازات بولغاندا مۇشۇ دەريا بويىغا مېنىڭ خاتىرە مۇنارىمنى ئورنىتىپ گۈلدەستە قويارسىزلەر» دېدى. قانچە قارشىلىقلارغا پەرۋا قىلماي، تۆگە ئۈستىگە مەھكەم ئولتۇرۇپ، ئۆزىنى تۆگىگە ئارقان بىلەن تاڭدى. ئۇ سەپداشلىرى بىلەن ۋىدالىشىپ تۆگىنى ئېقىن سۇغا سالدى. لېكىن ئېقىننىڭ ئوتتۇرىسىغا يارىغاندا دەھشەتلىك دولقۇن قوينىدا نە تۆگە، نە مۇتەللىپجان كۆرۈنمەي قالدى. دەريا بويىدىكى قەھرىمانلار كۆز ئالدىدا يۈز بەرگەن بۇ پاجىئەنىڭ رىياللىق ئېكەنلىكىگە ئىشەنمەيتتى. ئۇلار:

- مۇتەللىپجان، «ەپ ۋارقىراپ قاراقۇرۇم كۆئېنلۇن تاغ باغرىنى مۇڭلۇق لەرزىگە سالدى. بىراق، دەھشەتلىك دولقۇن ساداسىدىن باشقا ھېچ نەرسە ئاڭلانمىدى.

قايغۇرۇپ تۇرۇش تېخىمۇ خەتەرلىك بولغاچقا ئۇلار دەريا ياقىسىدىكى ئورماندىن قۇرۇق ياغاچ ئەكىلىپ سال ياسىدى. سىناق قىلىپ تاشلانغان سال لارمۇ دولقۇن قوينىدا غايىپ بولاتتى. شۇنداق قىلىپ دەرمانسىزلانغان قەھرىمانلار باشقا يول تېپىش ئۈچۈن دەريا بويىدىن يىراقلاپ، قەدىمىي لاداق يولىغا چۈشۈپ ئارام ئېلىۋاتقان پەيتتە خىتاي فاشىزىمىنىڭ قوغلاپ تۇتۇش ئەترىتى قەھرىمانلارنى تېپىۋالدى. ئاۋتومات ۋە باشقا زامانىۋى قوراللار بىلەن قوراللانغان خىتاي ساقچىلىرى قەھرىمانلارغا قورال تەڭلىۋالغان ئىدى. جىددىي مىنۇتلاردىن كېيىن قەھرىمانلار تەييارلىقسىز ھالەتتە تۇرغان يان قوراللارنى تاشلاپ بەردى. خىتاي ساقچىلىرى يېقىنلىشىپ كەلگەندە، ئىنقىلاۋىي قۇربان تاھىرجان زەيدۇن بىلەن مەھەممەت يونۇس چاقماق تېزلىكىدە يېنىدىن تاپانچىلىرىنى چىقىرىپ جاللاتلارنىڭ كۆكسىگە نىشانلاپ ئوق ئۈزدى. بىراق مۇداپىئە كىيىمى كىيگەن دۈشمەنلەرگە ئوق كار قىلمىدى. شۇ مىنۇتتا خىتاي ساقچىلىرى قەھرىمانلارغا شىددەتلىك ئوق ياغدۇرۇۋەتتى. ئىدرىس ئۆمەر، ھېلىل ئالتۇن، مەھەممەتمىن سىيىت، تاھىرجان زەيدۇن، مەھەممەت

(ئاخىرى 6- بەتتە)

(بېشى 4-، 5-بەتلەردە)

يۇنۇس قاتارلىق قەھرىمانلار ئوق زەربىسىدىن يارىلىنىپ يىقىلدى. تاھىرجان بىلەن مەھەممەت يۇنۇستىن باشقىلارغا 2-3 قېتىملاپ ئوق تەككەنلىكى ئۈچۈن (ئەجەللىك ئورۇنلارغا تەگمىگەن ئىدى) دەرمانىدىن كېتىپ ھوشسىزلانغان ئىدى. ئەمما بۇ ئىككىسى (بىر پايدىن ئوق تېگىپ) يېنىك يارىلانغانلىقى ئۈچۈن، ھەستاي ئەسكەرلىرى كۆزىتىۋاتقاندا ئۇلارغا قاپلانەك ئېتىلدى. ۋە ئۇلاردىن قورالنى تارتىۋېلىپ، ئوق ئۆزگىچە تارلىقتا ھودۇقۇپ كەتكەن دۈشمەنلەر بۇ ئىككىسىگە تەرەپ-تەرەپتىن يامغۇردەك ئوق ياغدۇرۇۋەتتى. ئەزىز تەنلىرىگە سانىسىز ئوق تېگىۋاتقان تاھىرجان زەيدۇن، مەھەممەت يۇنۇس: «ياشىسۇن ئازاتلىق»، «دېگەن يۈكسەك شۇئارنى توۋلاپ ئىككىنچى قېتىم يىقىلدى. ئەندى ئۇلار مەڭگۈلۈك يىقىلغان ئىدى. ھەستاي جاللاتلىرى بۇ ئىككىسىنىڭ تەنلىرىنى قىيما-چىيما قىلىۋەتتى. ئەمما ئىككى جەسەتلەردىن ۋە باشقا (چالا ئۆلۈك ھالەتتىكى) قەھرىمانلاردىن چاچراپ چىققان قانلار 1992-يىلى 8-ئاينىڭ 12-كۈنى كەچكى شەپەقنىڭ تاغ ئېتىكىگە تاشلىنىۋاتقان ئاخىرقى قىپقىزىل نۇرلىرى بىلەن مۇجەسسەملىشىپ، قەد كۆتىرىپ تۇرغان ھەيۋەتلىك تاغ چوققىلىرىدىن ئېشىپ غەرب تەرەپكە ئۇتۇپ كەتتى.

ئاخىرقى سۆز

ئىدرىس ئۇمەر، ھېلىل ئالتۇن، مەمتىمىن سىيىت قاتارلىق قەھرىمانلارنى داۋالاپ ساقايتىپ، ئابلىمىت ئالىپ، ئوبۇلقاسىم يۈسۈپ (لۇداۋان تۈرمىسىدە، پاجىئەلىك ئۆلتۈرۈلگەن) ئىلھام مىجىتلار بىلەن بىرگە، ئالتە ئوغلانغا 1993-يىلى 6-ئاينىڭ 17-كۈنىدىن ئېتىبارەن بىر ھەپتىچە ئوچۇق سوت قىلىپ ئۆلۈم جازاسى ھۆكۈم قىلىندى. ئۇلار ھازىر ئۈرۈمچى لۇداۋان تۈرمىسىدە، روھىي ۋە جىسمانىي جەھەتتىن ئەڭ دەھشەتلىك ئازاپلارغا دۇچار بولىۋاتىدۇ.

دېمەكچىمەنكى: بۈگۈن ئەشۇ قانلىق پاجىئەگە توپتوغرا ئىككى يىل بولدى. مەن كۆزۈم بىلەن كۆرگەن پاكىتلارغا ئاساسەن چەتئەلدىكى ۋەتەنپەرۋەر زاتلارغا ۋە ئىنسان ھوقۇقلىرى كومىتېتلىرىغا بۇ مەكتۇپنى يوللىدۇم. ئەمما ھازىرچە ئىسمىمنى ئاشكارلاشنى خالىمايمەن.

قەشقەر شەھىرى 1994.08.21.

Конгресс глобального антиядерного Альянса.

Полвека тянулась холодная война, провоцируя и подогревая жестокую ядерную гонку. Спеша обогнать друг друга в создании сверхмощного оружия, ведущие страны мира сотрясали атмосферу губительными ядерными взрывами. Теперь настало затишье, но какой ужасный след оставили ядерные испытания! Не шрамы которые зарубцовываются, а язвы которые разрастаются и невидимо подтачивают жизнь всей планеты. Биосфера Земли балансирует на грани катастрофы. Экологическая обстановка ухудшается так стремительно, что остановить этот процесс, спасти человечество и планету сегодня можно, только если все страны мира объединят для этого свои усилия.

Прежде всех осознали, а вернее, ощутили на себе трагические последствия испытаний жители территорий, известных всему миру ядерными полигонами - Семипалатинск и Невада. Люди разных государств, национальностей, разных убеждений протянули друг к другу руки. К ним примкнули единомышленники из других стран. Так возникло в 1990 году Всемирное движение за мир без ядерного оружия "Невада-Семипалатинск", протестующее против ядерных испытаний. Военно-промышленный комплекс упорно не сдавал своих позиций, но мощнейшее народное движение получило поддержку руководителей двух государств - Казахстана и России, и произошло казалось бы немыслимое: Семипалатинский полигон, крупнейший из пяти, действовавших в мире, был закрыт. В № 11 "Звезды" за 1990 г. были опубликованы материалы I Конгресса, собиравшегося в Алма-Ате.

Движение крепнет, ширится приобретает не только новый размах, но и новый характер. 28 августа - 2 сентября 1993 года в г. Алматы, в Республике Казахстан, состоялся II Конгресс антиядерного альянса.

Собралось около 400 участников из США, России, Франции, Великобритании, Японии, Германии, Канады, Испании, Финляндии, Австралии, Монголии; Туркменистана, Кыргызстана, Украины...

Открыл Конгресс Олжас Сулейменов. С приветственным обращением выступил президент Казахстана Н. Назарбаев, высоко оценивший роль антиядерного движения.

Всего на пленарных и секционных заседаниях заслушано более 200 докладов и сообщений. Главными темами были цели, стратегия и тактика неправительственных организаций в антиядерном процессе, влияние ядерных испытаний на здоровье людей и экологические последствия ядерных испытаний.

Конгрессом был принят меморандум, в котором содержатся обращение к международной общественности, правительствам и парламентам стран ядерного клуба, с требованием всеобъемлющего и полного запрещения испытаний ядерного оружия. Конгресс выступает за то, чтобы лишить ядерное оружие статуса средства национальной обороны, а любые ядерные взрывы, в том числе и "мирные", объявить преступлением против Биосферы. Он призывает страны СНГ, ставшие обладателями ядерного оружия, отказаться от амбиций и передать все имеющееся ядерное оружие под юрисдикцию Совета Безопасности СНГ, с последующей передачей оружия Международным ядерным силам сдерживания.

Особую тревогу у участников Конгресса вызвали ядерные испытания на китайском полигоне Лобнор. По данным врачей, количество детей с онкологическими заболеваниями в местах, граничащих с Китаем, увеличилось за время действия полигона в 30 раз.

Впервые на Конгрессе были представлены работы ученых, занятых биоэнергетической психоэнергетической реабилитацией населения, воды, растений и территорий. Профессор Казахского государственного университета В.М. Инюшин руководил семинаром "Чистая вода". Под его руководством и при непосредственном участии разработана и смонтирована установка по очистке воды в верховьях Иртыша. Особенно характерно для нынешнего Конгресса, что по словам Олжаса Сулейменова, от митинговости и общих дебатов его участники перешли к постоянной и целенаправленной работе на уровне правительств и парламентов, а также вовлекли в Движение крупных ученых, врачей, экологов, деятелей международных общественных организаций. Конгресс дал полный импульс для объединения трех направлений антиядерной борьбы: народной дипломатии, парламентской дипломатии и деятельности экспертов.

Публикуя фрагменты докладов, редакция стремится ознакомить читателей с тем новым существенным, что возникло в Движении и наиболее ярко проявилось на Конгрессе.

Журнал "Звезда" за 1994 год № 5, стр.125 Раздел "За мир без ядерного оружия".

Наше общее дело.

Кыргызское антиядерное движение "Лоб-Нор" одной из основных своих целей планирует проведение специальных исследований влияния ядерных испытаний, проводимых на полигоне Лоб-Нор, в Уйгурстане (СУАР КНР) на радиационный фон, окружающую среду и здоровье населения Уйгурстана, республик Средней Азии и Казахстана.

Радиоактивные осадки связанные с ядерными испытаниями в Лоб-Норе представляют большую опасность как для населения Уйгурстана так и для населения республик Средней Азии и Казахстана. Известно, что главной мишенью радиоактивного поражения является имунная система организма, ослабление которой приводит к возникновению ряда заболеваний, таких как: заболевание раком щитовидной железы у детей, рак печени, рак легких, рак матки, болезни лейкемии (болезни костного мозга), туберкулезом у детей, у подростков, увеличение числа детей с выраженными дефектами, включая замедление умственного развития, анемии и хронических заболеваний уха, носа и горла среди детей, наряду с гипертонией и язвенными заболеваниями пищеварительного тракта, к явному росту числа заболеваний нервной системы, преждевременных родов и выкидышей, раннего старения, выпадения волос, ранняя потеря зубов.

При этом воздействие малых доз радиации представляет большую опасность, нежели одноразовые большие дозы. Для одноразовых доз известен порог, ниже которого проявляется мутагенный эффект, т.е. изменение в наследственном аппарате. Для малых доз практически нет порога, может реализоваться любая доза.

Идет тихая ядерная война, ядерный геноцид направлен против людей, делает невыносимой окружающую среду. Мы повседневно наблюдаем картину гибели собственного народа, мы видим и знаем как еще вчера раскинувшаяся вокруг Лоб-Норского озера Таримская низменность - это уникальные плодоносные земли площадью 553 тыс.кв.м., ранее благодатный край превращен в настоящий ад. Все это мы видим, знаем и молчим, молча или с тяжелыми вздохами разводим в бессилии руками.

Руководство КНР удовлетворяя свои военные амбиции ставит при этом под угрозу генофонд народов Уйгурстана.

Наша общая задача - спасти соотечественников от деградации и тихого геноцида и спасти священную землю наших предков, пока еще пригодную для жизни.

Спасенный народ сегодня - это свободная и независимая Родина завтра. В будущем мы окончательно излечим ее от ядерных ожогов, и превратим в место паломничества людей доброй воли со всего мира.

Уважаемые соотечественники Вам выпала честь еще раз продемонстрировать свою солидарность, развернуть широкую разъяснительную работу среди населения по организации сбора средств в народный фонд " Лоб-Нор "

Для достижения своих целей Движение планирует проведение самых различных мероприятий, в числе которых сбор, анализ и распространение объективной информации о последствиях ядерных испытаний на полигоне Лоб-Нор для населения и природы Средней Азии, Казахстана и Уйгурстана, проведение специальных исследований о влиянии этих испытаний на радиационный фон изучение последствий осадков, выпавших из атмосферы, радиоактивных веществ на окружающую среду и здоровье населения. Вся полученная информация будет широко освещаться в прессе и в публикациях Кыргызстанского антиядерного Движения "Лоб-Нор". Всем кто хочет внести свой вклад в это благородное дело, кто не равнодушен к тому что мы оставим после себя своим потомкам, мы призываем стать участниками нашего Движения.

Для тех кто не желает декларировать свои доходы фонд примет анонимные вклады.

Наш адрес: **720000 Кыргызская Республика, г. Бишкек, ул. Киевская, 43. Кыргызско-Российский (Славянский) университет.**

Наши телефоны: **24-36-61, 28-28-60.**

Наш р/счет 000700002 в АКБ КыргызКРАМДСбанк, МФО 330107719, для благотворительной цели в КАЦ "Лоб-Нор.

А.М.Хусаинов

كىچىك ھېكايىلەر

دۇنيادا نىمە ئۇلۇغ؟

تۇرسۇن ھاجىم قۇربانى

ئۆتكەن يىلى ئاۋغۇست ئېيىدا قىرغىزستاننىڭ ئىستىقلالىيەتكە ئېرىشكەنلىكىنىڭ ئۈچ يىللىقىنى خاتىرىلەش مۇراسىمىدا، شۇ قۇتلۇق بايرامنى تەبرىكلەپ، مىنبەردە سۆزلىگەن ھەر مىللەت ۋەكىللىرىنىڭ قىممەتلىك مەرۇزىلىرىنى ئاڭلاپ، تۆۋەندىكى ھېكايە ئېسىمگە كەلدى.

قاراخانىلار دەۋرىدە شاھى مەردان ئىسىملىك بىر پادىشا ئۆتكەن ئىكەن. ئۇ يۇرتنى ئادىل باشقۇرۇپ، خوشنىلار بىلەن ئىناق، توق، پاراغەتتە خاتىرجەم ياشىغان ئىكەن. كۈنلەردىن بىر كۈنى پادىشا ئىككى ۋەزىرىنى خاس ئوردىغا چاقىرىپتۇ.

— ئەي ئەزىز ۋەزىرلىرىم! مېنىڭ سىلەردىن سورايدىغان بىرلا سوئالىم بار. كىمىكى مېنىڭ مۇشۇ سوئالىمغا توغرى جاۋاپ بەرسە، مەرتىۋىسىنى ئۆستۈرۈپ موكاپاتلايمەن. توغرى جاۋاپ بېرەلمىگىنىنى زىندانغا سېلىپ جازالايمەن، دەپتۇ.

ۋەزىرلىرى تىك تۇرۇشۇپ باشلىرى غەمگە چۆككەن بولسىمۇ، نائىلاج:
— جانابىي ئالىيلىرى سوئاللىرىنى سورىسىلا ئەقلىمىز يەتكۈنچە جاۋاپ بېرەيلى، دەپ كۆزلىرىگە تەلمۈرۈپتۇ.

شاھى مەردان پادىشاھ:
— دۇنيادا نىمە ئۇلۇغ؟ نىمە قىممەت؟ دېگەن سوئالنى بېرىپتۇ.

شامىل ئىسىملىك بىرىنچى ۋەزىر:
— دۇنيادا ئاتا بىلەن ئانا ئۇلۇغ ھەم ئەزىز. چۈنكى ھەر بىرىمىزنى تۇغۇپ، بېقىپ، ئوقۇتۇپ، ئۆستۈرۈپ ئادەم قىلدى، دەپ تەزىم قىپتۇ.

فازىل ئىسىملىك ئىككىنچى ۋەزىر بولسا:
— دۇنيادا كۈن بىلەن ئاي ئۇلۇغ ھەم قىممەتلىك. چۈنكى كۈن بىلەن ئاي پۈتۈن ئالەمنى يورۇتۇپ بىزلەرگە ھاياتلىق بېغىشلاۋاتىدۇ، دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ. پادىشا:
— ھەر ئىككىڭلارنىڭ بەرگەن جاۋابىڭلار توغرا ئەمەس. ئەندى سىلەرگە 3 كۈن مۆھلەت بېرىمەن. ئۆيۈڭلارغا بېرىپ، دەم ئېلىپ ياخشى ئويلاڭلار. جاۋابىنى تاپساڭلار موكاپات، تاپمىساڭلار جازالايمەن، دەپ ئوردىدىن قايتۇرۇۋېتىپتۇ.

فازىل ۋەزىر 3 كۈندىن بېرى ئوردىغا بارماي، غىزا ئىچمەي — ھەسرەت چېكىپ پەرىشاندا يۈرگەنلىكىنى ماھى شەكەر ئىسىملىك 15 ياشلىق قىزى سېزىپ قاپتۇ. قىز دادىسىنىڭ ئالدىغا كىرىپ:
— ئەي ئەزىز ئاتا، سىزنىڭ بىرەر يېرىڭىز ئاغرامدۇ؟ ياكى ئوردىدا بىرەر كەلىشمەسلىك بولدىمۇ؟ نىمە ئۈچۈن بېشىڭىز غەمگە چۆكۈپ كەتتى؟، دەپ سوراپتۇ. فازىل ۋەزىر:
— قىزىم، مېنىڭ تېنىم خۇداغا شۈكرى ساق. ئامما باشقا موھىم مەسىلە، دەپ يەرگە قاراپتۇ. قىزى:
— ئەي مېھرىبان ئاتا، ھەر قانچە ئىش بولسىمۇ ماڭا سىرىڭىزنى ئېيتىڭ. مەن كۈچۈمنىڭ يېتىشىچە ياردەم قىلاي، دەپتۇ. ۋەزىر:
— ئەي كۆيۈمچان قىزىم، پادىشاھىمىز بىر سوئالىغا مەن 3 كۈندىن بېرى توغرى جاۋاپ تاپالماي نادامەتتە يۈرىمەن. سەن نەدىن جاۋاپ تاپىسەن، دەپ قىزىنىڭ بېشىنى سىلاپتۇ. قىزى:
— ئاتا، ئۇلۇغ پادىشاھىمىزنىڭ سوئالى قانداق ئىكەن، ئېيتىڭچۇ، مەن ئاڭلاپ باقاي، دەپ ئاتىسىغا ئەلتىجا قىپتۇ. نائىلاج فازىل ۋەزىر قىزىغا قاراپ:
— پادىشاھىمىزنىڭ سوئالى بولسا، دۇنيادا نىمە ئۇلۇغ؟ نىمە قىممەت دېگەندىن ئىبارەت، دەپتۇ.

قىزى ماھى شەكەر بىر ئاز ئويلىنىپ تۇرۇپ:
— دادا! دادا! بۇ سوئالىڭىزنىڭ توغرا جاۋابىنى مەن تاپتىم. دۇنيادا ئىتتىپاق قىلىق، دوستلۇق پۈتۈن نەرسىدىن ئۇلۇغ ھەم قىممەت، چۈنكى ھەر قانداق ئائىلىدە، مەھەللىدە، شەھەردە، ھەتتا مەملىكەتتە ياشاۋاتقان تۈرلۈك مىللەت، تۈرلۈك كەسىپتىكى ئادەملەر ئارىسىدا ئىتتىپاق قىلىق، دوستلۇق پۇختا بولغاندىلا، ئۇرۇش، جېدەل بولماي، ئىشلىرى رىۋاج تېپىپ، تىنىچ، راھەت ياشايدۇ. مانا بىزنىڭ دۆلىتىمىزدە ئىتتىپاق قىلىق، دوستلۇق ھۆكۈم سۈرۋاتقانلىقىدىن جانابىي ئالىيلىرىنىڭ پەرمانلىرى ئەمەلگە ئېشىپ، دۇنيادا مەرتىۋەلىرى ئاشماقتا، دەپتۇ.

بۇ ھەقىقەتكە خوشال بولغان ۋەزىر ئەتىسى چىرايىغا كۈلۈپ ئوردىغا قاراپ مېڭىپتۇ.

شاھى مەردان پادىشا ئوردىغا بىر قانچە مۆتىۋەر، ئالىم ۋە مۇنەججىملەرنى يىغىپ ئولتۇرغان ئىكەن. شاھىنىڭ: «قېنى مېنىڭ سوئالىمغا جاۋاپ تاپتىڭلارمۇ؟» دېگەن ئىشارىسىدىن كېيىن، شامىل ۋەزىر ئورنىدىن تۇرۇپ:
— سىلىنىڭ سوئاللىرىغا مەن ئىلگىرى ئېيتقىنىمدىن باشقا جاۋاپ تاپالمىدىم، دەپ بېشىنى ساڭگىلىتىپ تۇرۇۋېپتۇ. فازىل ۋەزىر بولسا:
— ئەي ئۇلۇغ شاھىم. مەن كۆپ ئويلىنىپ — دۇنيادا ئىتتىپاق قىلىق، دوستلۇقتىن ئۇلۇغ ۋە قىممەتلىك نەرسىنىڭ يوقلۇقىنى ئېنىقلاپ چىقتىم. چۈنكى ئىتتىپاق، دوستلۇق بولغاندىلا مەملىكىتىمىز خەلقى تىنىچ، راھەت ياشايدۇ، دەپ جاۋاپ بېرىپتۇ. پادىشا:
— بارىكاللا دانا ۋەزىرىم. مېنىڭ سوئالىمغا توغرى جاۋاپ تاپقىنىڭ ئۈچۈن ساڭا ئاپىرىن. سېنى ھازىردىن ئېتىبارەن بىرىنچى ۋەزىرىم قىلىپ تەيىنلىدىم. سوئالىمغا توغرى جاۋاپ تاپالمىغان شامىل ۋەزىرنى زىندانغا بۇيرۇدۇم. ھەقىقەتتە خەلقىمىز بىر-بىرى بىلەن دوست، ئىناق، ئىتتىپاق ياشىغاندىلا بىھۇدە قانلار تۆكۈلمەي ھەر كىم كۆزلىگەن ئۇلۇغ مەقسەتلىرىگە يېتەلەيدۇ، دەپ ھۆكۈم چىقارغان ئىكەن.

يۇقىرىقى ھېكايىمىزدىن كېلىپ چىقىدىغىنى: مانا بىزمۇ مۇستەقىللىقنى قولغا ئالغان ياش قىرغىزستاندا مىللەتلەر ئارا چىن ئىتتىپاق قىلىقنى، ھەقىقىي دوستلۇقنى مۇستەھكەملىسەك، شەكسىز يېڭى دۆلەتنى تەرەققىي ئەتكۈزۈپ راھەت، پاراغەتتە، توق تۇرمۇشتا ياشايمىز.

ھەرخىل مىجەز

ئابدۇسالام غاپپار

يېڭى تونۇشقان ئاغىنىمىزنىڭ ئۆيىگە ئۈچ-تۆتىمىز كىرىپ قالدۇق. ئاغىنىمىز خوشال بولۇپ قىلىدىغان قىلىق تاپالماي كەتتى. بىردەمدىلا ئۆزى دەستىخان سېلىپ، ئاشخانىغا كىرىپ چىقىشقا تۇردى.

— كىرگىنىڭلار ئوبدان بوپتۇ، ئاغىنىلەر. مۇشۇ قىشقىرۋدا بىر-بىرىمىزنىڭ ئۆيلىرىگە كىرىپ، بىردەم-يېرىم دەم موڭداشقانغا نېمە يەتسۇن، — دەيتتى ئۇ جوزىغا ناننى، ئازۇق-نېمەتلەرنى قويۇۋېتىپ.

ئۇ جوزىنى راسلاپ قويۇپ يەنە ئاشخانىغا چىقىپ كەتتى. ئۇ ئاشخانىغا چىقىشى بىلەنلا چىنى-قاچىنىڭ جاراڭلاپ سۇنغان ئۈنى ئاڭلاندى. ئاندىن ئاغىنىمىزنى دۈشكەللەپ ۋاقىراپ كەتكەن ئايالىنىڭ قوپال ئۈنى بىزگە ئاشكار ئاڭلاندى. بىز نېمىگىدۇر خىجالەت بولۇشقاندەك جىم بولۇشۇپ قالدۇق. «ئىغىرلىق راھمانلىق» دېگەندەك جاڭجاللىنى يوغاتماي دېگەن ئاغىنىمىز ئايالىغا ئاغزىنى ئاچقىنى يوق. بىچارە بىزنى ئاڭلاپ قالمىغاي دەپ ئەنسىرىدىمۇ، ئەيتەۋىر ئايالىنى ئارىلا بېسىپ، خۇددى ھېچنېمە بولمىغاندەك ئوچۇق چىراي، بىر چەينەك چاينى كۆتۈرۈپ كىردى:

— چاي سەل كېچىكىپ قالدى، خاپا بولمايسىزلەر، — دەپ چىنىلەرگە قۇيۇشقا باشلىدى. بىزمۇ ھېچنېمە ئاڭلىمىغاندەك چاندۇرماي سۆھبىتىمىزنى قىلىۋەردۇق.

«بۇغداي نېنىڭ بولمىسا، بۇغداي سۆزۈڭ يوقمۇ» دېگەندەك بۇغداي سۆزلۈك ئاغىنىمىزنىڭ دەستىخىنىدىن خۇش كەيپ، ئۇزاپ كەتكەن بولساقمۇ، ئالدىمىزغا كىرىپ «خۇش كەپسىزلەر» دەپ قويۇش بىر ياقتا تۇرسۇن، بىزنىڭ ئالدىمىزدا دېگەندەك ئاغىنىمىزغا ۋاقىراپ كەتكەن ئايالىنىڭ قوپال ئۈنىدىن كۆڭلىمىز قاندىقتۇر غەش بولۇپ قالغان ئىدى.

تۇۋۇۋا دەيمەن ئۆيۈمگە كېلىپ، بەزى ئاغىنىلەرنىڭ ئۆيىگە مۇشۇنداق كىرىپ قالساق، ئۇ ئاغىنىمىز بىز كىرىپ چىقىپ كەتكىچە بىز بىلەن قىسىلماي ئولتارغىنى ئولتارغان، ھەممىلا ئىشنى كىرىپ چىقىپ، ئايالى قىلىۋاتقان. تېخى ھەر كىرگىنىدە چىراينى ئېچىپ «قېنى ئېلىڭلار — يېڭلار». سىلەرنىڭ كىرىدىغىنىڭلارنى بۇ دەپمۇ قويماپتۇ، بولمىسا بىر ئوبدان ئىسراق تاماق ئېتەتتىمكەن» دەپ ھۆزۈر-خانلىق قىلغانلىرىغا قاراپ كۆڭلۈم قانچىلىك كۆتۈرۈلۈپ كېتەتتى.

دېمىسىمۇ ئايال كىشى ئۆينىڭ زىننىتى ھەم بەركىتى ئىكەنغۇ...

گۈلدەستە

ئايالىمنىڭ تۇغۇلغان كۈنىگە، بالىلىرىم ئاچىلىرىنى يىغىپ گۈلدەستە سېتىپ ئېلىپ، سوغات قىلدى. چىرايلىق خۇشپۇراق گۈلدەستە ئۆيۈمىزگە بەك ياراشتى. ئايالىم گۈللەرگە قاراپ شاتلىنىپ كېتىۋىدى، خۇددى ئۆيۈمىزگە بىر چوڭ خوشاللىق كەلگەندەك ئۇ يۆلدى ماڭا. بالىلىرىمغا مېھرى ئاشقان ئايالىم گۈللەرنىڭ سۈيىنى كۈندە يۆتكەپ تۇردى. شۇنداق بولسىمۇ بىر نەچچە كۈندىن كېيىن گۈلدەستە سولۇشۇپ قالدى. ئۇ سولغان بولسىمۇ ئايالىمنىڭ بالىلارغا بولغان مېھرى تېخىمۇ ئېچىلىپ كەتكەنلىكىنى چىرايىدىن بايقاپ ئالدىم.

شېئرىيەت گۈلزارى

رۇبائىيلار

سائادەت باباجانوۋا

(تاشكەنت)

بۇ كەڭ جاھاننى ئانا دېسەك گەر،
سۈتتەك تازا ئاپئاق تاڭ سەھەر.
ئانا ئەللەيسىن ئاڭلىساڭ تاڭدا،
بۇ مۇڭلۇق كۆيدىن قەلبىڭ تەۋرىنەر.

•

ئانا پەرزەنتكە مېھىر بەخش ئېتەر،
ئانا ئالەمنى ياشارتىپ كېتەر.
ئانا سۈتىدەك تازا قەلبىدىن،
دىللارغا غورۇر كۆزگە نۇر بېرەر.

•

ئانا مېھرىنىڭ مەدھىيىلىنەر سۆزلىرىدە،
ۋەسلىڭ ئايان، گۈلگە ئامراق كۆزلىرىدە.
سېنىڭ مەڭگۈ ھاياتلىغىڭ شۇ ئەمەسمۇ،
مەن كېلىمەن ئانا بولۇپ ئىزلىرىڭدە.

قاچ

گۈلى

(سوقۇلۇق رايونى مالاۋۇدنى يېزىسى)

ھەقنى ناھەق دەپ تالاشقاندىن قاچ،
تۆھمەتچى كاززاپ بالاخوردىن قاچ.
ھارامنى ھالال دېگەن ئىمانسىز،
دىنىنى ساتقان قارا يۈزدىن قاچ.

ھارامنىڭ يېلى ئەسلا تۈزەلمەس،
يالغانغا پاۋەت كۆرسەتكەندىن قاچ.
ئىسمى جىسمىغا يارىشمايدىغان،
ئالدامچى مەككار نائىنساپتىن قاچ.

قۇيرۇق تويۇن تۈپكۈلگەن دوستەتتىن قاچ،
سۆزى بېجەنا گېپى چوڭدىن قاچ.
تەگستەي سېنى غادىيىپ ئالغان،
غاختانچاق زۇتداش قېرىنداشتىن قاچ.

ماقالىغا مايىل قۇرلار

ئابلىز روزى

ئاتىنىڭ بىلىگى كۈچلۈك،
ئانىنىڭ تىلىگى.

ئانا تۇتقان چۆچەك بويا،
بالىسىغا شىپا گىيا.

چۈشۈك بۇزۇلسا خىيال ئىگىدىن،
مېھمان كەلمىسە ئايالىگىدىن كۆر.

جۈپتى ياخشىدا ئىم كۈلىدۇر،
جۈپتى يامان بورۇن ئۆلىدۇر.

تول قالغانغا زامانە كەڭدۇر،
بويتاق قالغىنىڭ ئۆلۈمگە تەڭدۇر.

تۇنجا جۈپتۈك قولاقتا قولاق،
كېيىنكىسىدۇر ئۆلانغان ئۆلاق.

ئايال ئۇچسا كۆزىدىن،
ئەر ئادىشار سۆزىدىن.

قىز ئۇزاتقان ئۇزاتقا،
كۆيەر ئازاپ دوزاقتا.

كونا يارىڭ كۆڭدە ئىزدەر،
يېڭى يارىڭ كۆزدە.

جۈپتى ھايات تاپار نۇسرەت،
جۈپسىز ھايات قايغۇ ھەسرەت.

ئۆكۈنۈش

ئابلىز روزى

بېشىم تېگىپ ياستۇققا،
خىياللار ئېلىپ كەتتى.
ئايلىنىپ كەڭ ئالەمنى،
تۇۋۇت ژۇتۇمغا يەتتى.

كۆردۈم ئانام قەبرىنى،
تىز پۈكۈپ بەردىم سالام.
يەر تېگىدىن ئۈن قاتتى،
كەپسەن دەپ جىنىم بالام.

ھەئە دېدىم ئانامغا
قەبرىدىن توپراق ئېلىپ.
جۇدالىق ئەلەم ئېگەن،
ژىغلاۋەتتىم ئۈن سېلىپ.

ژۈرۈگۈمدە گەپ تولا،
ئىستالىمىدىم ئۆمچۈيۈپ.
تەغدىرگە نېمە چارە،
قايتتىم خوش دەپ شۈمشۈيۈپ.

تەبرىكنامە

ھۆرمەتلىك مېھرىبان، كۆيۈمچان نۇرانى ئاق كۆڭۈل ھەدە، سىڭىللىم خانىم، قىزلار!

سىزلەرنى پۈتۈن دۇنيا خەلقئارا 8-مارت ئاياللار بايرىمى بىلەن تەبرىكلەيمەن.

سىزلەرگە سالامەتلىك، بەخت، سائادەت ۋە خۇشاللىقلار يار بولسۇن.

ئەزىز قېرىنداشلاردا ئىشەن خەلقىمىز: «دۇنيانىڭ گۈزەللىكى ئاياللاردا. ئاياللار ۋاپادار بولغۇچى. ئاياللارنىڭ ئەڭ گۈزەللىكى ناموسىدا. ئاياللار ئەرلەرنىڭ سۆيۈنگەن تېپى. دۇنيا تار بولغاندىمۇ ئاياللار كۆڭلى كەڭ بولىدۇ. چىرايلىق ئايال گۆھەر بولسا، ئەقىللىق ئايال تۈگىمەس غەزىنە. ئاياللار بار يەردە بەرىكەت بار»، دەپ بىكار ئېيتمىغان.

ئۇلۇغ ئاللا ئاياللار - قىزلىرىمىزنىڭ بارلىق تىلەكلىرىنى قوبۇل قىلىپ مەخسەت مۇرادلىرىغا يەتكۈزسۇن.

گۈلئايىم ھاجىم ئەمبەروۋا

ئۇيغۇر «ئىتتىپاق» جەمىيىتى يېنىدىكى ئاياللار كېڭىشىنىڭ رەئىسى

ئېلان

1995-ژىلى 6-مارت كۈنى كومۋول - سوكۇلۇك كومبىناتىنىڭ مەدەنىيەت سارىيىدا قىرغىزستان جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر «ئىتتىپاق» جەمىيىتى بىلەن قىرغىزستان يازغۇچىلار ئىتتىپاقى يېنىدىكى ئۇيغۇر ئەدەبىيات كېڭىشى تەييارلىغاندا 8-مارت ئاياللار بايرىمىغا بېغىشلانغان كۆڭۈللۈك خاتىرە ژىغىنى ئۆتكۈزىلىدۇ.

ژىغىن ئەتىگەن سائەت 10 دا باشلىنىدۇ.

ژىغىندا قىرغىزستاندىكى ئۇيغۇر ئانسامبىللىرى قاتنىشىپ كونسېرت كۆرسىتىدۇ.

«ئىتتىپاق» گېزىتىنىڭ
تەھرىراتى

باش مۇھەررىر
مۇزاپپەرخان قۇربان
باش مۇھەررىرنىڭ ئورۇنباسارى
ئەكبەرجان باۋدۇن
مەسئۇل كاتىپ
ئابلىز روزى
رەسسام
سابىت باباجان
ئىختىسات مۇدىرى
ئەلى ئايۇپ

گېزىتىمىزگە: **ئە. سالايوت، ئە. بابايېۋلار** رەھبەرلىكىدىكى **«مەريەم»** فىرمىسى سپونسورلۇق قىلىدۇ.

تېلېفونلار:
26-10-07؛ 22-83-14
ئادرېس:
بىشكەك - 720040
پۇشكىن كوچىسى، 78-ئۆي
206 - بۆلۈم

گېزىتنى تەسىس قىلغۇچى: قىرغىزستان جۇمھۇرىيەتلىك ئۇيغۇر «ئىتتىپاق» جەمىيىتى

گېزىتىمىز سەھىپىلىرىدە بېسىلغان ماقالىلارنىڭ مەسئۇلىيەتلىكى ئاپتورلار ئۈستىدە. ئاپتورلار مەۋقەسى تەھرىرات مەۋقەسى بولۇپ ھېسابلانمايدۇ. تەھرىراتقا كەلگەن ماقالىلار قايتۇرۇلمايدۇ ۋە جاۋاپ بېرىلمەيدۇ.

Республиканская общественно-политическая газета

Издается с марта 1994 г.
Учредитель Общество уйгуров Кыргызской Республики "Иттипак"

(Зарегистрирован в Министерстве юстиции Кыргызской Республики свидетельство № 100)

главный редактор
Музапархан Курбан
тел. 26-10-07

Акбаржан Бавдун
заместитель гл. редактора

Аблиз Рози
ответственный секретарь

Сабит Бабаджанов
художник

Али Аюп
коммерческий директор

Спонсор:
Фирма "Марьям" ЛТД.
Директоры: **Салают А., Бабаев А.**

Газета выходит 1 раз в месяц.
Набрана в редакции газеты "Иттипак"

Отпечатано в Малом Кантском типографическом предприятии

Офсетная ________ п.л.
Тираж 1300
Заказ № 232